بسم الله الرحمن الرحیم

به نام خداوند بخشنده و مهربان

علوم تجربی

اوّل دبستان (جلد ۱)

نیازهای ویژه

(ذهنی)

۱۳۹۶-۹۷

وزارت آموزش و پرورش

سازمان آموزش و پرورش استثنایی کشور

برنامه‌ریزی محتوا و نظارت بر تالیف : معاونت برنامه ریزی آموزشی و توان بخشی ،

کارشناسی برنامه‌ریزی آموزشی و درسی کودکان و دانش آموزان کم‌توان ذهنی

نام کتاب : علوم تجربی پایه اوّل دبستان(جلد اوّل) **کد** : ۳۸/۶

مؤلفان : ملکه حلاج دهقانی، ویدا درختی، مریم مهدوی،هاجر عمل صالح

مدیر هنری : مجید ذاکری یونسی

تصویرگر : فاطمه حق نژاد

طراح جلد وصفحه آرا : محمد مهدی ذبیحی فرد

آماده سازی و نظارت برچاپ : ادارهٔ کلّ نظارت برنشر و توزیع مواد آموزشی

تهران : خیابان ایرانشهر شمالی ـ ساختمان شمارهٔ ۴ آموزش و پرورش (شهید موسوی)

تلفن :۹ـ۸۸۸۳۱۱۶۱، دورنگار :۸۸۳۰۹۲۶۶،کدپستی :۱۵۸۴۷۴۷۳۵۹ وب سایت : www.chap.sch.ir

ناشر : اداره کل نظارت بر نشر و توزیع مواد آموزشی

چاپخانه : شرکت افست (سهامی عام)

سال انتشار و نوبت چاپ : چهارم ۱۳۹۶

حق چاپ محفوظ است

شابک ۹-۲۲۸۹-۰۵-۹۶۴-۹۷۸ ISBN 978-964-05-2289-9

باسمه تعالی

((... ومن احیاها فکانما احیا الناس جمیعا ...))

فرآیند برنـــامه ریزی درسی از مولفه های پیچیده، گسترده و بسیار تاثیر گذاری است که به چرایی و چگونگی آموزش و پرورش به شکل تجویزی و کلان می پردازد. و با استفـاده از اهداف، محـتوا و روش یا سایر عنـاصر به تبیین سیاست های تعلیم و تربیت می پردازد.

محتـــوای تـــألیف شده بخشی از فرآیـند برنـامه ریزی درسی است که با سازمـان دهی مفاهیم وموضوعـات (دارای مخاطبـان مشخص و اهداف، ساختـار و برنامه ی معین) ضمن حفظ انعطاف پذیری برای تحقق اهداف در ابعـاد مختلف متناسب با نیازهای متنوع فراگیران طراحی شده است .

امیـدوارم این محتـــوا زمینـه ســاز دست یـابی دانش آموزان به صلاحیت های فـردی و اجتـماعی باشـد و آرزوی معلّمان و والدین این کودکان و نوجوانان را جـــامه ی واقعیت بپوشاند.

بی شک تحقق این اهداف بزرگ و تعـالی بخش نیازمـند همراهی و مساعـدت مسوولین و دست انـدرکاران در سازمان آموزش و پرورش استثنایی، مولفین و همکاران سازمان پژوهش و برنامه ریزی آموزشی است. لـذا بر خود لازم می دانم از همه عزیزان که تلاش بسیار زیادی را در مراحل گوناگون تألیف و آماده سازی و چاپ انجام داده اند، صمیـمانه تشکّر و قدردانی نمایم. در ضمن منتظر نظرات و پیشنهـادهای ارزنده صاحبـان اندیشـه و تجربه در جهت ارتقاء کیفیت برنامه ها خواهیم بود.

و ما توفیقنا الا با... العزیز الحکیم

دکتر نامدار عبدالهیان

معاون وزیر و رئیس سازمان آموزش و پرورش استثنایی کشور

فهرست مطالب | شماره صفحه

فصل اوّل: علوم زندگی

۱. حواس من ۱۰

۲. جانوران ۳۱

۳. گیاهان ۴۳

فصل دوم: علوم زمین

۴. محلّ زندگی ما ۶۰

۵. آب ۷۲

سخن با همکاران گرامی

خداوند متعال را سپاس می گوییم که به لطف او توانستیم کتاب علوم پایه اوّل دبستان را تولید و به شما تقدیم کنیم. علوم یکی از حوزه‌های مهم یادگیری است. بر همین اساس بخشي از دانش امروز بشر که حاصل مطالعه و جست وجوی او در جهت شناخت جهان مادی در نظام‌ها و قوانین آن است «علوم تجربی» نامیده می‌شود.

برنامه درسی علوم با ارتباط همه جانبه به چهار عرصه‌ی خود، خلق، خلقت و خالق متعال به شناخت و استفاده‌ی مسئولانه از طبیعت به مثابه بخشی از خلقت الهی با هدف تکریم یا آبادانی و آموختن از آن برای ایفای نقش سازنده و ارتقای سطح زندگی فردی و اجتماعی می‌پردازد.

کتاب درسی علوم پایه اوّل ابتدایی از بخش‌های متنوعی تشکیل شده است،که هر قسمت دارای ویژگی‌های خاصی است و هدف‌های مربوط به خود را دنبال می‌کند. این بخش‌ها عبارتند از :

۱. **تصویر عنوانی :** هر فصل کتاب با یک تصویر عنوانی که مرتبط با موضوع درس است شروع می‌شود، و هدف آن ایجاد انگیزه در فراگیران، آماده‌سازی آنان و برانگیختن دانش‌آموزان برای طرح سؤال و ایجاد زمینه‌ای برای گفت وگو درباره موضوع درس است. در این قسمت آموزش مفهوم خاص مورد نظر نیست بلکه با استفاده از آن آموزگار تا حد امکان فراگیران را به طرح سؤال و گفت وگو در مورد موضوع درس تشویق می‌کند تا علاقه به بیشتر دانستن در آن‌ها ایجاد شود و به راحتی بتوانند وارد درس شوند.

۲. **بازی :** این فعالیّت در ابتدای هر درس تحت عنوان بازی ارائه شده است، تا قبل از شروع درس دانش‌آموزان با یک فعالیّت گروهی یا فردی در قالب بازی که مرتبط با موضوع درس است فضای مفرّح و فعالی ایجاد شود و آن‌ها را برای ورود به درس جدید آماده نماید.

۳. ببین و بگو : آموزش و تدریس مفاهیم در این قسمت ارائه می‌شود. با توجّه به این که دانش‌آموزان در پایه اوّل هنوز مهارت خواندن و نوشتن را به خوبی کسب نکرده‌اند. لذا متن‌های اصلی درس با تصاویر شروع شده است و دانش‌آموزان با مشاهده‌ی تصاویر و توضیحاتی که آموزگار روی آن‌ها ارائه می‌دهد، می توانند مضمون اصلی درس را دریافت کنند. در این قسمت یکی از هدف‌ها، مشاهده‌ی تصویرها و یا مشاهده‌ی موقعیت‌های مشابه یا واقعی و مقایسه‌ی آن‌ها از سوی فراگیران است. آن‌ها پس از مشاهده و مقایسه به پرسش‌های مطرح شده توسط آموزگار پاسخ می‌دهند و با هم گفت وگو می کنند و آموزگار بر جریان این فعالیّت‌ها نظارت داشته و آن‌ها را هدایت می‌کند. در برخی از دروس در این بخش از دانش‌آموزان خواسته می‌شود تا خود فعالیّتی را انجام دهند سپس در مورد آن بحث و گفت وگو کنند. معلّم با انجام پرسش‌های مناسب هدایت گفت وگو را به عهده می‌گیرد. هم چنین در این بخش تصاویر زنجیره‌ای ارائه شده که در آن از فراگیران خواسته می‌شود با مشاهده‌ی هر تصویر داستان مربوط به آن را بیان کنند. هدف از این فعالیّت‌ها تقویت مهارت‌های مشاهده، دقّت و تمرکز و همین‌طور تقویت مهارت های کلامی است.

۴. انجام بده : بعد از هر فعالیّت تدریس از فراگیران خواسته می‌شود تا فعالیّت‌هایی را در قالب تمرین‌های مختلف تحت عناوین وصل کن، علامت بزن، دور آن خط بکش، رنگ کن، نشان بده، و . . . انجام دهند. هدف از این بخش ارائه فعالیّت‌هایی است که به تکمیل آموزش و تثبیت یادگیری کمک نماید.

۵. مراقب باش : با توجّه به این که در آموزش مفاهیم علوم سعی می‌شود تا یادگیری حتی الإمکان در محیط‌های واقعی صورت گیرد و در فعالیّت‌های آموزشی مشارکت دانش‌آموزان و دست‌ورزی با موادّ آموزشی اهمیت بسزایی دارد. لذا توجّه به نکات ایمنی، بهداشتی و گاهی پیشگیری ضروری است. بنابراین آموزش این نکات با توجه به هر یک از موضوعات درس در این قسمت مطرح می‌باشد.

۶. فکر کن : هدف از این فعالیّت‌ها تشویق دانش‌آموزان به تعمّق و دقّت بیشتر در محیط زندگی است تا بتواند آموخته‌های خود را به محیط‌های واقعی تعمیم دهد، به طوری که فراگیر در این فعالیّت‌ها به شناسایی مفاهیم مورد نظر در محیط‌های پیرامون خود بپردازد.

۷. با والدین : مخاطب این بخش والدین و افرادی هستند که در زندگی روزمره با فراگیران در ارتباطند. بنابراین پیام‌هایی برای آگاهی والدین ارائه شده است تا مطالب آموخته شده را در زندگی واقعی دانش‌آموزان تعمیم دهند و از هر مکان و موقعیتی برای آموزش آن‌ها استفاده کنند.

فصل اوّل:

علوم زندگی

حواس من:

بازی:

این بازی را در کلاس انجام دهید.

ببین و بگو:

اگر این جا بودی چه چیزهایی می دیدی؟

با والدین:

فرزند خود را به خوب دیدن و دقّت در محیط اطراف تشویق کنید.

ببین و بگو:

چشم‌ها چه کمکی به ما می‌کند؟

نقّاشی را که آموزگار به شما داده رنگ کنید.

حالا همان نقّاشی را یک‌بار دیگر با چشمان بسته رنگ کنید.

کدام‌یک را بهتر رنگ کردی؟ چرا؟

بازی:

- این بازی را در کلاس انجام دهید.

چشمان خود را ببندید، و آن چه را که آموزگار از شما می‌خواهد بردارید.

از داخل سبد میوه سیب قرمز را پیدا کن.

آیا سیبی را که برداشتی قرمز است؟

چرا نتوانستی سیب قرمز را پیدا کنی؟

چه چیزی کمک می‌کند، تا اطراف خود را ببینی؟

ببین و بگو:

آیا رنگ همه ی این گل‌ها مثل هم است؟

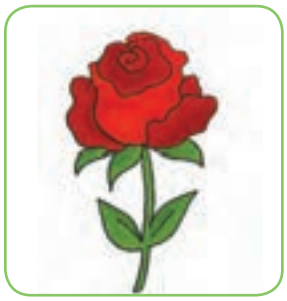

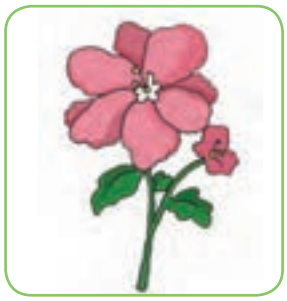

به کمک چشم‌های خود رنگ‌ها را می‌شناسیم.

ببین و بگو:

داستان تصویرهای زیر را تعریف کنید.

به کمک چشم‌های خود چیزهای دور و نزدیک را می‌بینیم.

ببین و بگو:

در کلاس به ترتیب قد صف ببندید.

قد چه کسی از همه بلندتر است؟

قد چه کسی از همه کوتاه‌تر است؟

امروز می‌خواهیم کلاس خود را زیبا کنیم.

- بادکنک‌های کوچک را در سمت راست و و بادکنک‌های بزرگ را در سمت چپ کلاس بچسبانید.

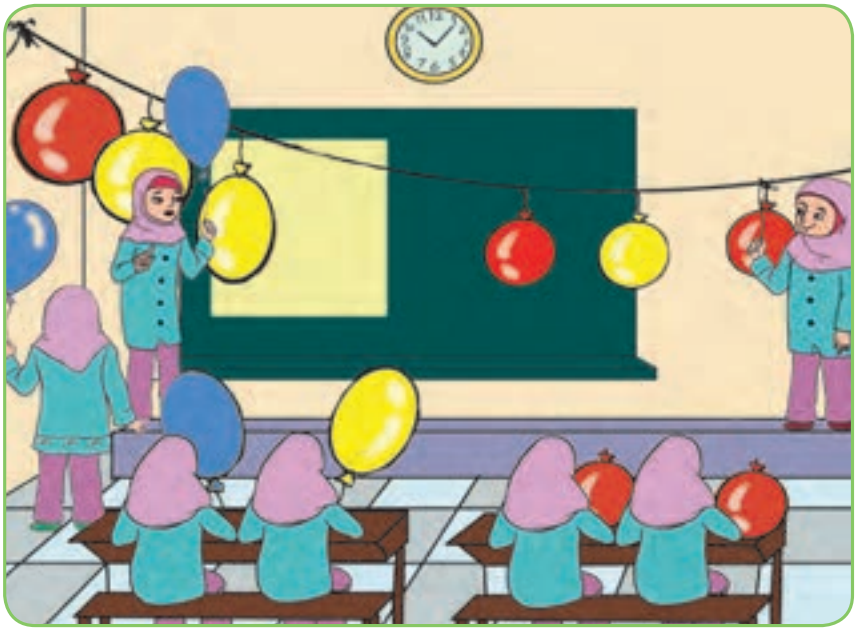

با چشم‌های خود اندازه‌ها را می‌شناسیم.

انجام بده:

در کدام‌یک از این کارها از چشم‌ها بیشتر استفاده می‌کنیم؟ آن‌هارا علامت بزن.

انجام بده:

با نگاه کردن به تصویرهای زیر تفاوت های آن را پیدا کن و علامت بزن.

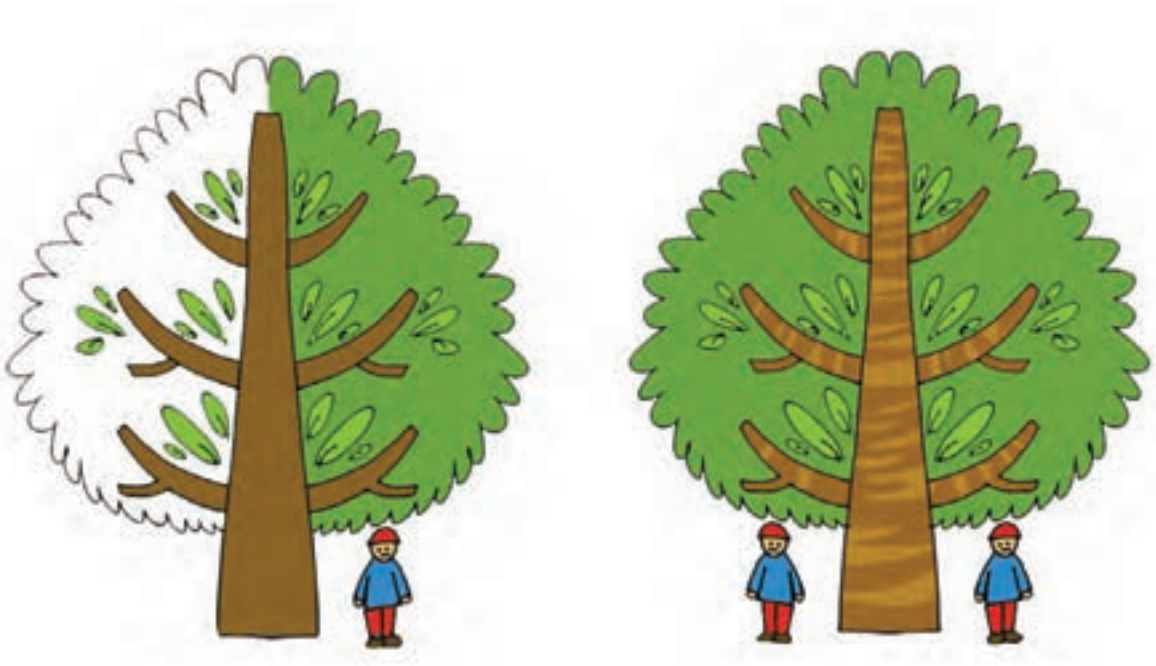

بادکنک های کوچک را آبی و بادکنک های بزرگ را قرمز رنگ کن.

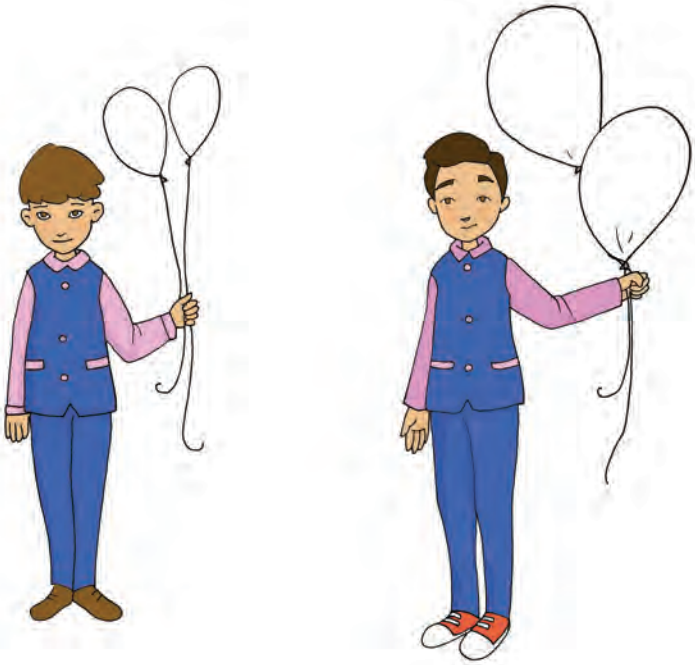

مراقب باش :

چگونه مراقب چشم‌های خود باشیم؟

بعضی کارها به چشم‌های ما آسیب می‌رساند.

ببین و بگو:

به این تصویر نگاه کنید.

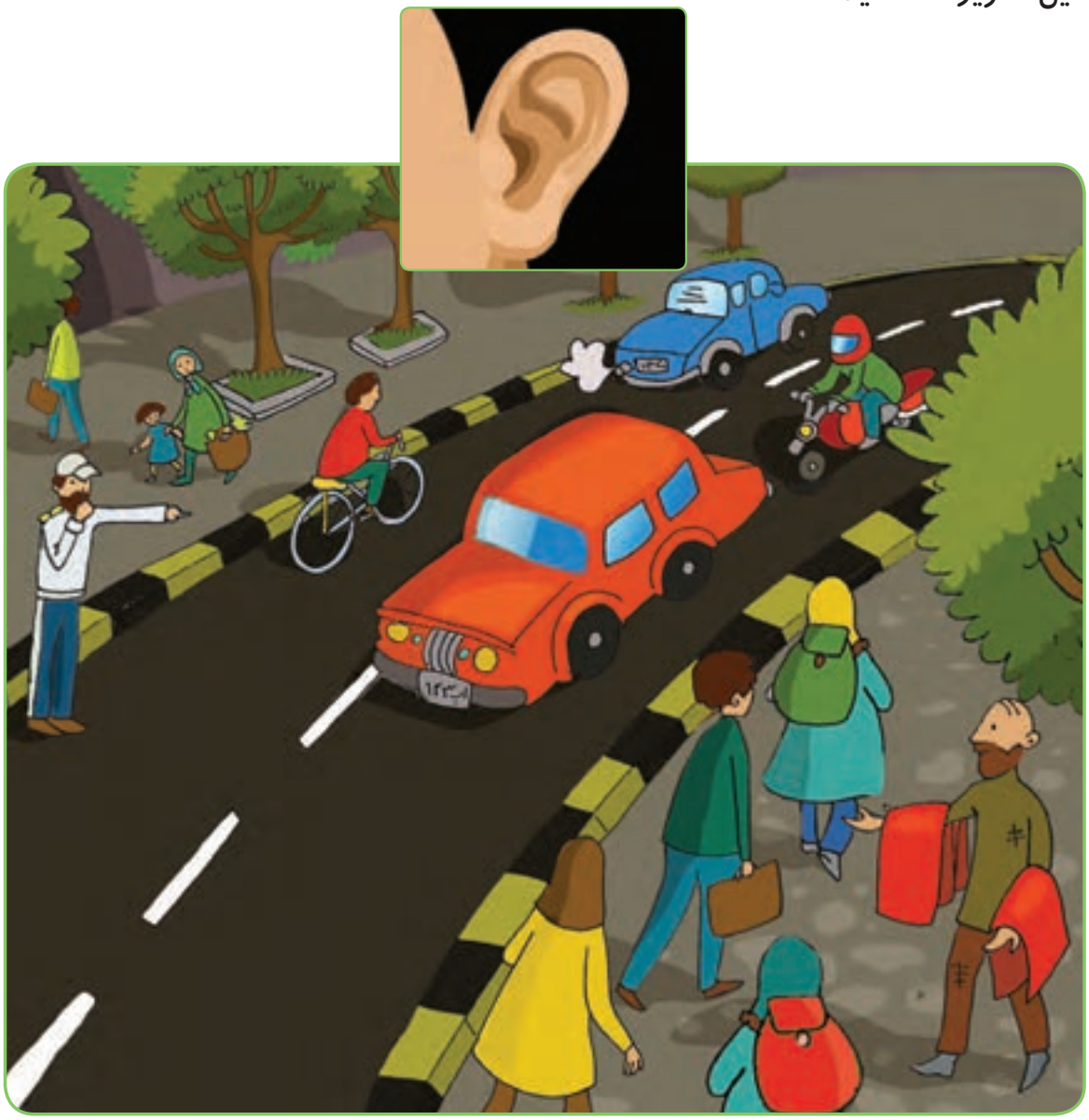

اگر این جا بودی چه صداهایی می‌شنیدی؟

با والدین:

فرزند خود را به گوش کردن صداهای محیط اطراف تشویق کنید.

ببین و بگو:

گوش‌ها چه کمکی به ما می‌کند؟

این بازی را در کلاس انجام دهید.

با چشم‌های بسته به این صداها گوش دهید.

چه صداهایی را شنیدی؟

چگونه صداها را شناختی؟

چه چیزی به شما کمک کرد، تا صداها را بشنوی؟

چه صداهای دیگری را در اطراف خود می‌شنوی؟

به تصویرهای زیر نگاه کن. صدای کدام‌یک را می‌توانی تقلید کنی؟

آیا صداها یی که تقلید کردی، شبیه هم هستند؟

با کمک گوش‌های خود صداها را می‌شنویم و می‌شناسیم.

در کدام‌یک از این کارها از گوش‌ها بیشتر استفاده می‌کنیم؟ آن‌ها را علامت بزن.

صدای کدام‌یک را می توانی بشنوی ؟رنگ کن .

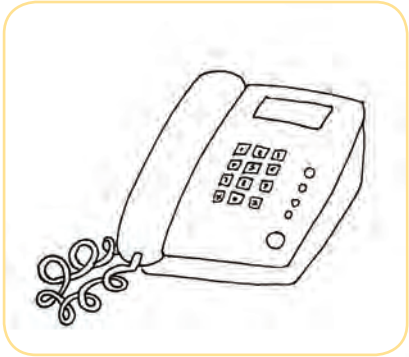

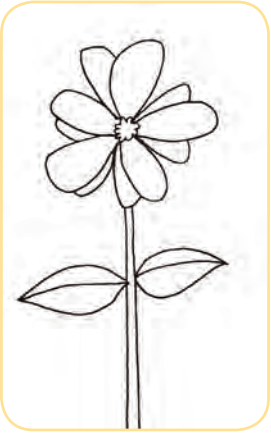

انجام بده:

هر تصویر به کدام عضو مربوط است؟ به آن وصل کن.

مراقب باش :

- کدام عضو شما را از این خطرها آگاه می‌کند؟ برچسب مناسب آن را بچسبان.(از صفحه ضمائم)

فکر کن:

در هر یک از مکان‌های زیر کدام‌یک از اشیاء را می‌بینی؟ علامت بزن.

در خانه

در مدرسه

فکر کن:

در هر یک از مکان‌های زیر کدام‌یک از اشیاء را می‌بینی؟ علامت بزن.

در خیابان

در پارک

فکر کن:

درهریک از مکان‌های زیر صدای کدام‌یک را می‌شنوی؟ علامت بزن.

در خانه

در مدرسه

فکر کن:

درهریک از مکان‌های زیر صدای کدام‌یک را می‌شنوی؟ علامت بزن.

در خیابان

در پارک

جانوران:

بازی:

- این بازی را در کلاس انجام دهید.

با شنیدن صدای هر حیوان تصویر آن را بالا ببر.

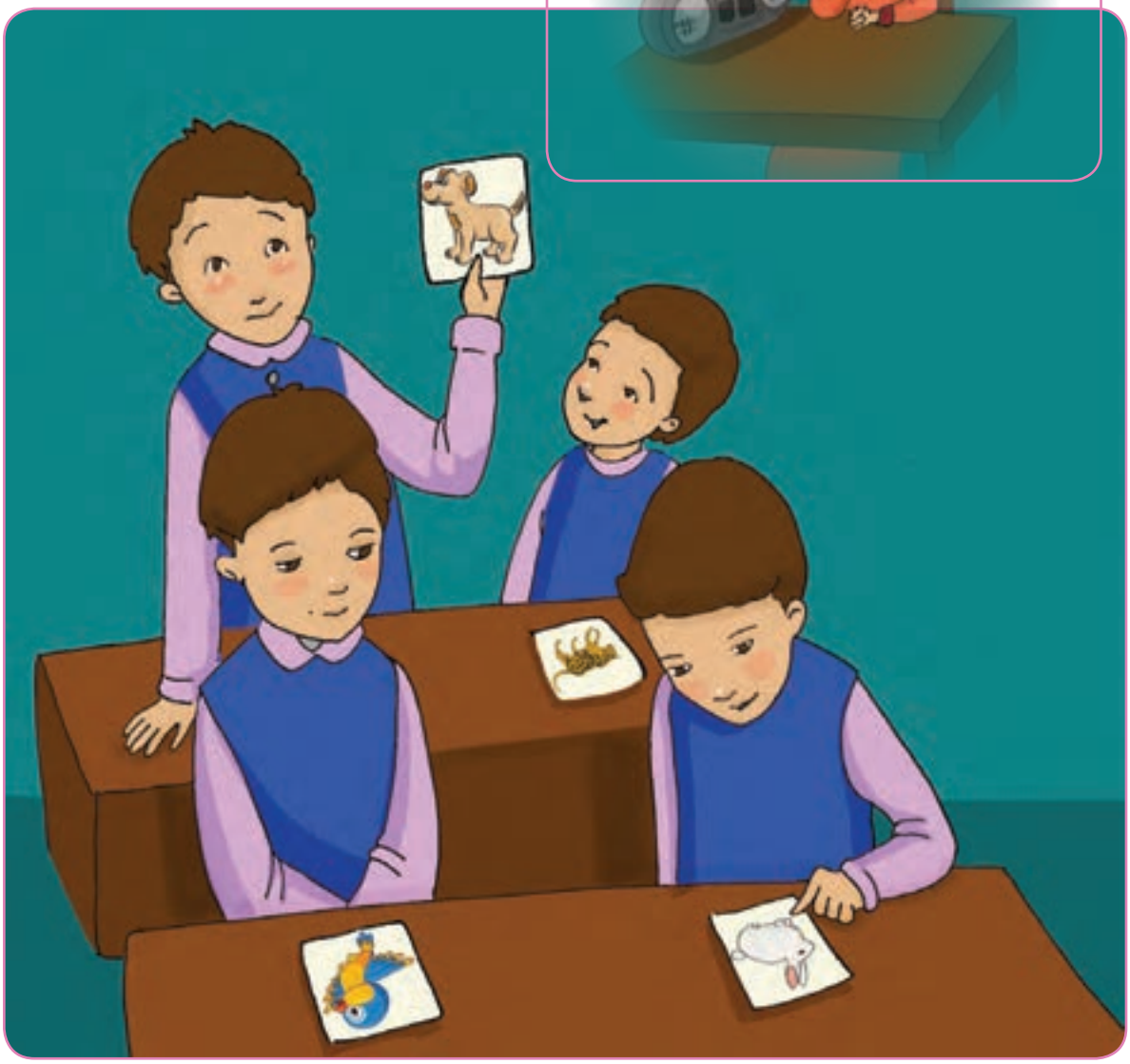

ببین و بگو:

- آیا جانوران مثل هم هستند؟

از بین تصویرهای جانوران یکی را برداشته و به دوستان خود نشان دهید، و درباره ی آن ها گفت وگو کنید.

جانوران از نظر رنگ با هم فرق دارند.

ببین و بگو:

به تصویرهای زیر نگاه کنید.

درباره ی اندازه جانوران گفت وگو کنید.

جانوران از نظر اندازه با هم فرق دارند.

انجام بده:

- دور جانوران بزرگ خط بکش و جانوران کوچک را علامت بزن.

- تصویر جانوران راه‌راه و خالدار را در جدول مربوط به خودبچسبان.(از صفحه ضمائم)

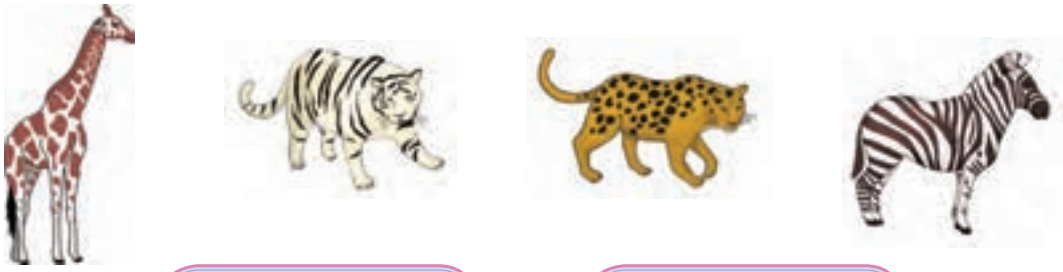

جانوران راه‌راه	جانوران خالدار

ببین و بگو:

- جانوران چه می‌خورند؟

داستان هر تصویر را بگویید.

غذای جانوران با هم فرق می‌کند.

ببین و بگو:

جانوران چگونه غذا می‌خورند؟

به تصویرها نگاه کنید و بگویید هر جانور چگونه غذا می‌خورد؟

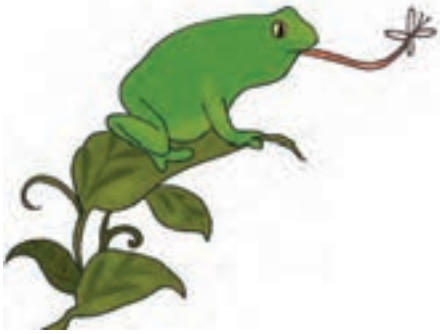

انجام بده:

- هر جانور را به غذایش برسان.

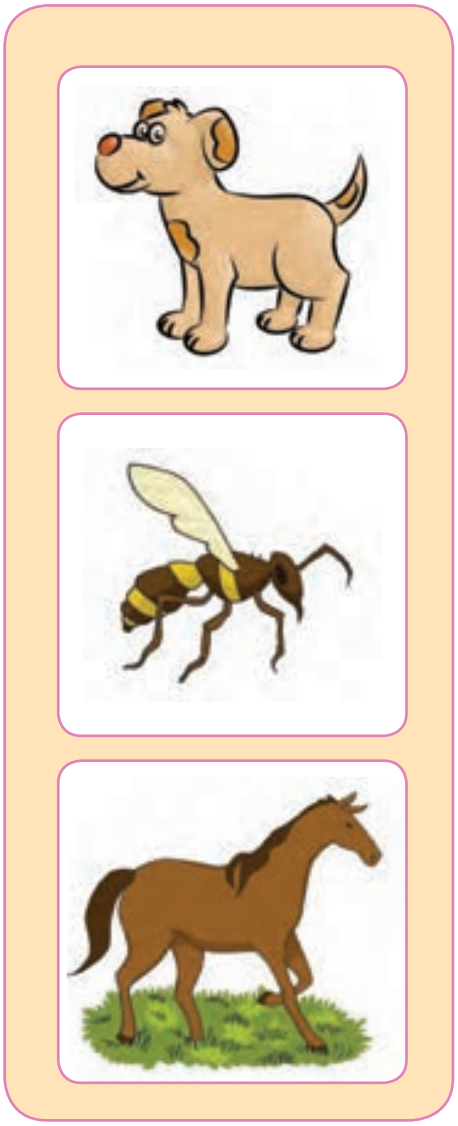

● کدام‌یک مانند خروس غذا می‌خورد؟ رنگ کن.

● کدام‌یک مانند شیر غذا می‌خورد؟ رنگ کن.

انجام بده:

- به هرتصویر نگاه کن. دور آن هایی که غذا می خورند را خط بکش.

- تصویر جانوران را در جدول بچسبان.(از صفحه ضمائم)

جانوران

ببین و بگو:

● داستان تصویرهای زیر را تعریف کنید.

با والدین:

همراه فرزند خود رفتارهای حیوانات را مشاهده کنید، و درباره‌ی راه‌های مراقبت از حیوانات و آسیب نرساندن به آن‌ها گفت‌وگو کنید.

فکر کن:

هریک از جانوران زیر چگونه غذا می‌خورند؟ علامت بزن.

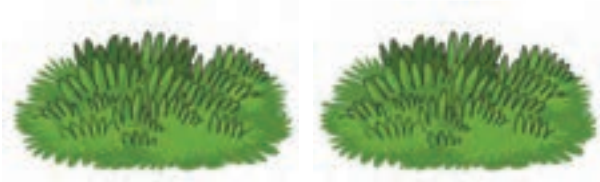

گیاهان:

بازی:

- این بازی را در کلاس انجام دهید.

- از بین تصویرها درخت‌ها، گل‌ها و سبزی‌ها را جدا کرده و داخل سبد بگذار.

تصویرهای داخل سبد را روی تابلو بچسبان.

ببین و بگو:

به این تصویرها نگاه کنید.

در هر تصویر چه چیزهایی می‌بینی؟ درباره‌ی آن‌ها گفت وگو کنید.

به درختان، گل‌ها، سبزی‌ها و میوه‌ها گیاه می‌گویند.

انجام بده:

- در تصویرهای زیر گیاهان را علامت بزن.

- در هر گلدان یک گل بکش.

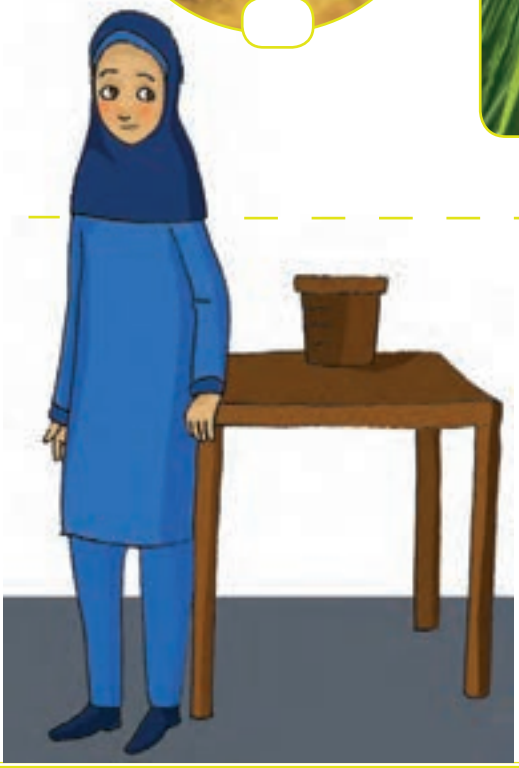

انجام بده:

- در تصویر زیر گیاهان را علامت بزن.

ببین و بگو:

آیا گیاهان مثل هم هستند؟

دانش‌آموزان این کلاس هر یک گیاهی را باخود به کلاس آورده اند، شما هم این کار انجام دهید.

به تصویر گیاهانی که آورده اید، خوب نگاه کنید، هر کدام چه شکلی دارند؟

تصویر گیاهانی که گل دارند، را داخل گلدان بگذار.

تصویر گیاهانی که میوه دارند، را داخل سبد بگذار.

ببین و بگو:

- بعضی گیاهان فقط برگ دارند.

- به این برگ‌ها خوب نگاه کن.

این دو برگ چه شباهتی با هم دارند؟

این دو برگ چه تفاوتی با هم دارند؟

برگ‌های گیاهان با هم فرق دارند.

ببین و بگو:

بعضی گیاهان گل دارند.

گل‌ها هم، شکل و رنگ‌های گوناگونی دارند.

انجام بده:

- گل‌ها را رنگ کن.

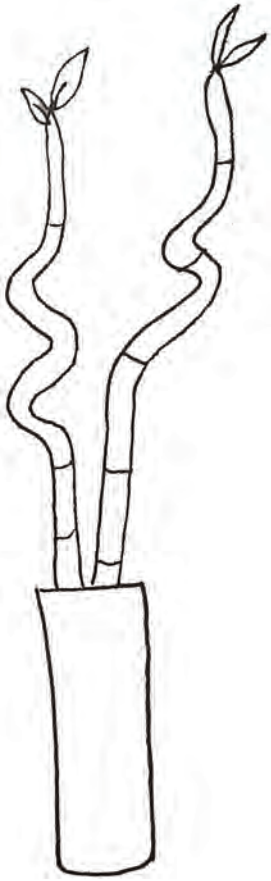

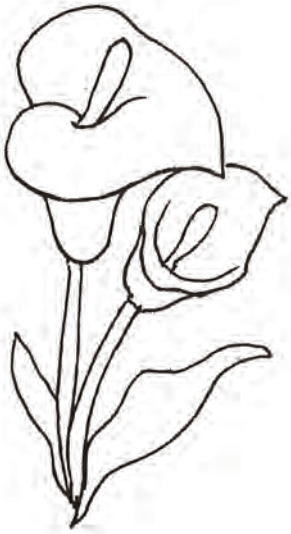

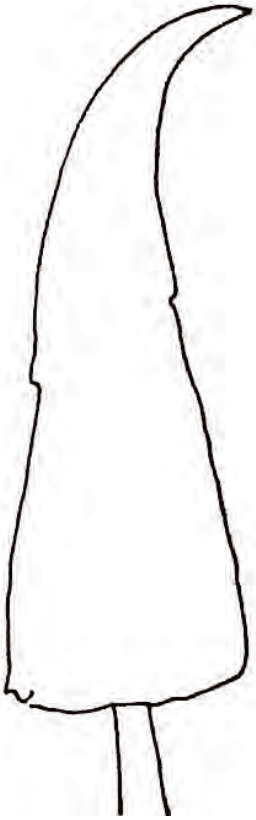

ببین و بگو:

- بعضی گیاهان میوه دارند.

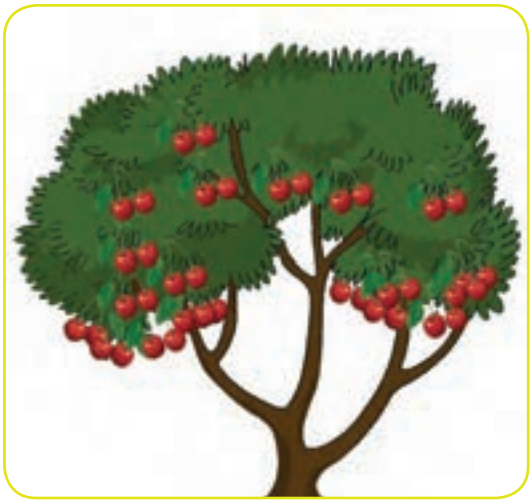

میوه‌های گیاهان با هم فرق دارند.

ببین و بگو:

- گیاهان با هم فرق دارند.

ببین و بگو:

- داستان تصویرهای زیر را تعریف کنید.

با والدین:

با فرزند خود درباره‌ی رفتارهای مناسب در پارک و آسیب نرساندن به گیاهان گفت وگو کنید.

انجام بده:

- میوه‌ی مربوط به هر درخت را رنگ کن.

انجام بده:

- گیاه گلدار را علامت بزن.

- گیاه میوه‌دار را علامت بزن.

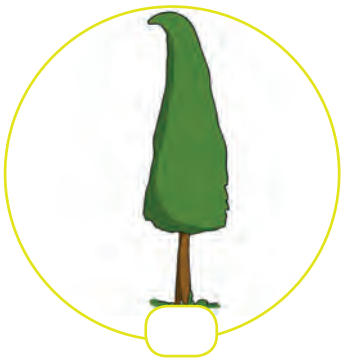

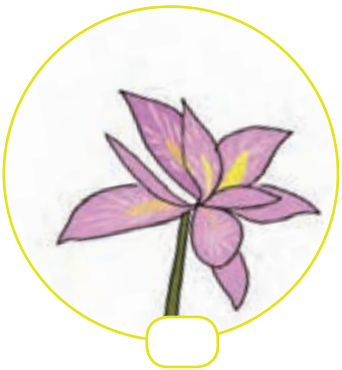

- گیاهی که فقط برگ دارد، را علامت بزن.

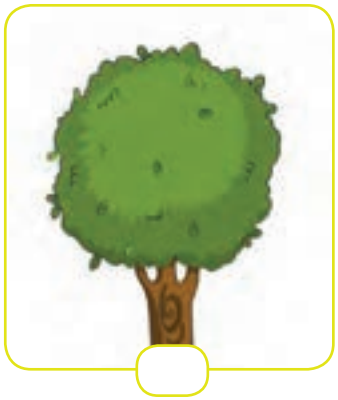

انجام بده:

به این باغ میوه نگاه کن.

برگ ها، گل ها و میوه های آن را رنگ کن.

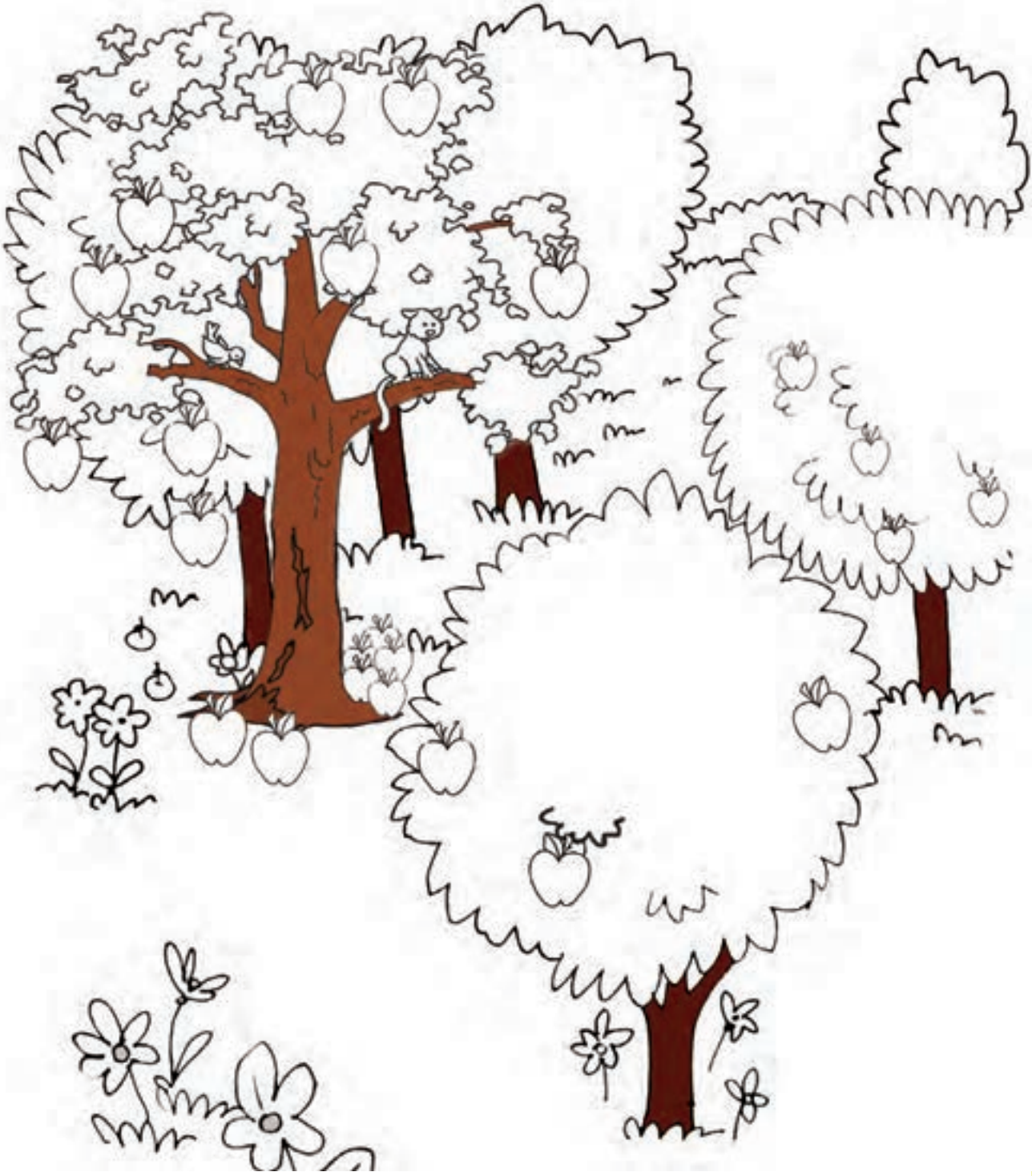

فکر کن:

در تصویر زیر کدام‌یک از گیاهان را در محیط زندگی خود می‌بینی؟ علامت بزن.

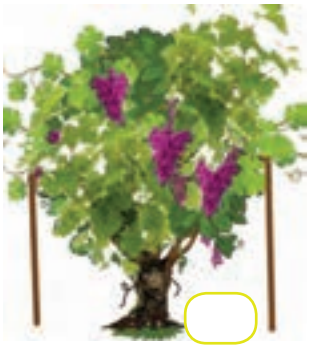

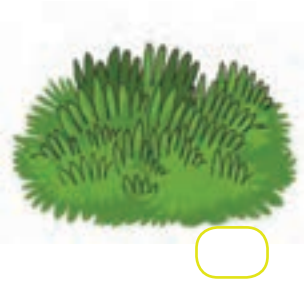

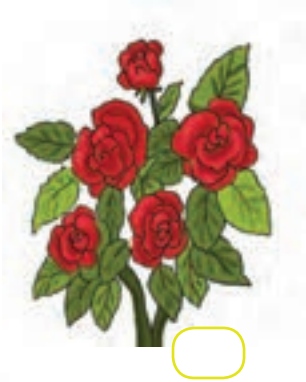

فصل دوم:

علوم زمین

محلّ زندگی ما :

بازی:

- این بازی را در کلاس انجام دهید.

در تصویر تابلوی کلاس هر چیزی را در جای خود بگذار.

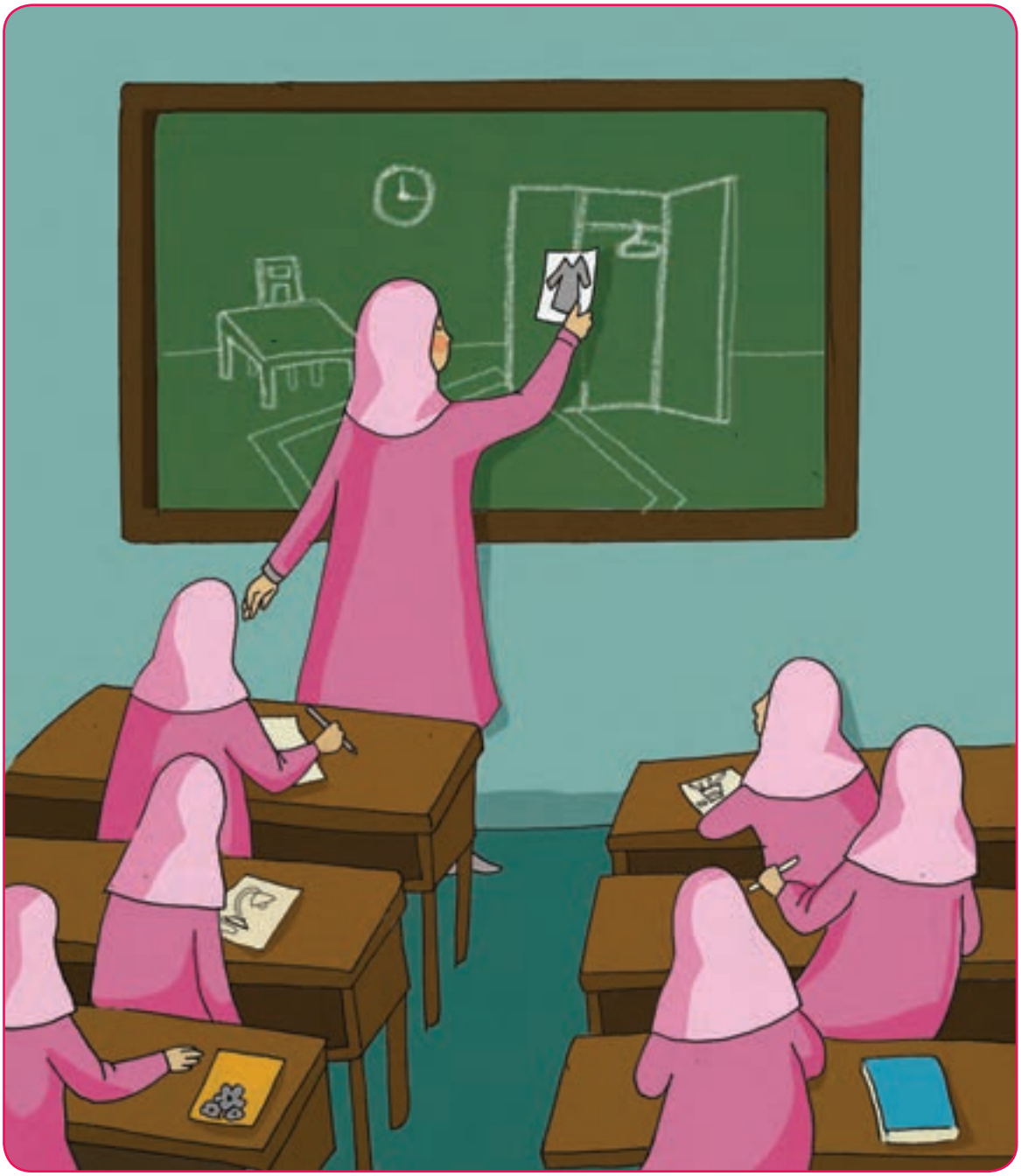

ببین و بگو:

چگونه خانه‌ای تمیز و مرتّب داشته باشیم؟

- به این تصویرها نگاه کنید.

کدام خانه را برای زندگی دوست داری؟

به خانه‌ی نامرتّب نگاه کن، و بگو چه چیزهایی آن را کثیف و نامرتّب کرده است؟

خانه‌ی خود را تمیز و پاکیزه نگه داریم.

ببین و بگو:

به این تصویرها نگاه کنید، چه فرقی با هم دارند؟

زندگی در خانه‌ی تمیز ما را سالم و شاداب نگه می‌دارد.

انجام بده:

● تصویرهای مربوط به هم را وصل کن.

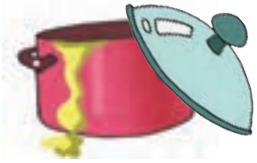

● کار کدام‌یک از این بچّه‌ها درست است؟ علامت بزن.

انجام بده:

- وسیله ای که برای نظافت و بهداشت خانه استفاده می‌شود، را علامت بزن. ــــ ــــ ــــ ــــ ــــ ــــ

- درخانه‌ی شما کدام‌یک از وسایل زیر برای نظافت استفاده می‌شود؟ دور آن‌ها را خط بکش. ــــ ــــ ــــ

انجام بده:

- هر وسیله را به مکان خودش وصل کن.

ببین و بگو:

● چگونه مدرسه ی خود را تمیز نگه داریم؟

به این تصویرها نگاه کنید.

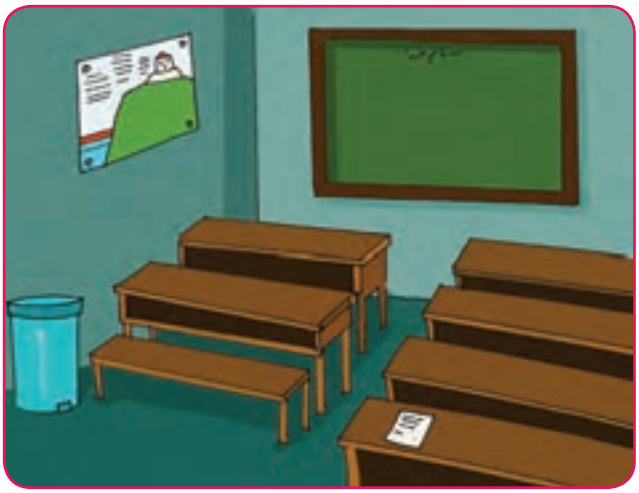

دوست داری در کدام کلاس درس بخوانی؟

به کلاس خود نگاه کن، مثل کدام‌یک از این کلاس‌هاست؟

به کلاس نامرتّب نگاه کن، و بگو چه چیزهایی آن را کثیف و نامرتّب کرده است؟

همیشه سعی کنیم کلاس و مدرسه خود را تمیز نگه داریم.

ببین و بگو:

- دانش‌آموزان این مدرسه تصمیم گرفتند، امروز مدرسه‌ی خود را تمیز کنند. _ _ _ _ _ _ _ _

شما هم این کار را انجام دهید.

ببین و بگو:

به این تصویرها نگاه کنید چه فرقی با هم دارند؟

انجام بده:

- این پسر را به محلّ مناسب خود برسان.

با والدین:

فرزند خود را به پاکیزگی محیط تشویق کنید.

فکر کن:

● هریک ازفعالیّت‌های زیر در کجا انجام می‌شود؟ علامت بزن.

در خانه	در مدرسه	در خیابان

آب :

بازی:

این بازی را در مدرسه انجام دهید.

روی در بطری‌های آب معدنی یک سوراخ ایجاد کنید، و داخل آن آب بریزید، و با آن درحیاط مدرسه یا کلاس، نقّاشی بکشید.

ببین و بگو:

چه موقع آب می‌خوری؟

به تصویرهای زیر نگاه کن، از آب چه استفاده‌هایی می‌کنیم؟

از آب برای نوشیدن، شست‌وشو، آشپزی و .. استفاده می‌کنیم.

ببین و بگو:

به تصویرهای زیر نگاه کنید.

اگر آب نبود چه اتّفاقی می‌افتاد؟

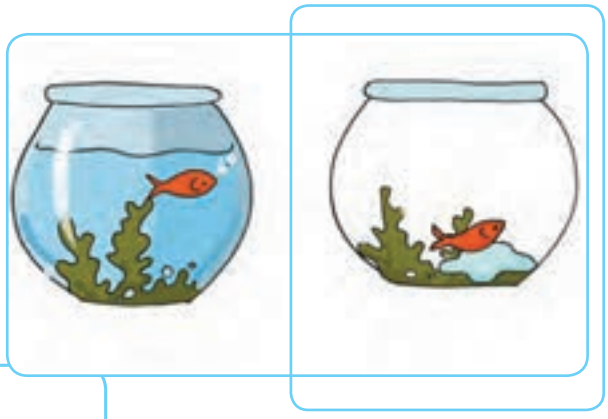

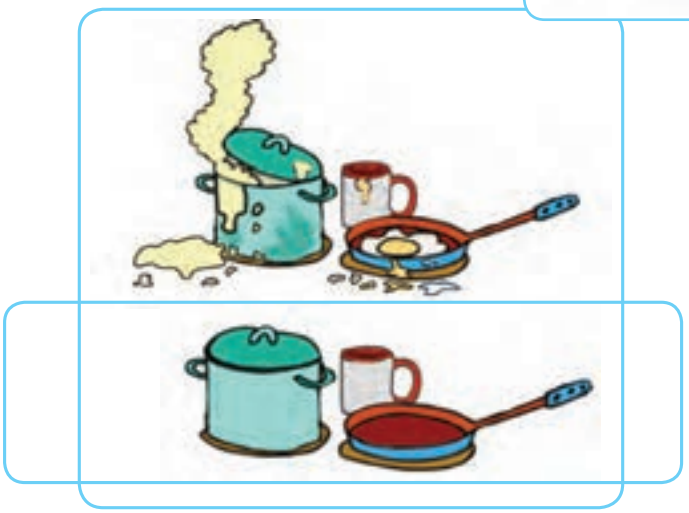

ببین و بگو:

- داستان تصویرهای زیر را تعریف کنید.

ببین و بگو:

آب را درست مصرف کنیم.

به این تصویرها نگاه کنید. کدام کار درست است؟

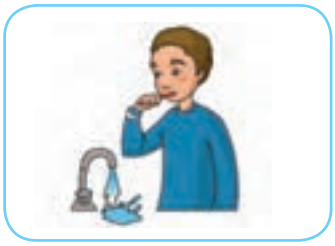

آب را هدر ندهیم

با والدین:

با فرزندخود در مورد ارزش آب و مشکلاتی که کمبود آن به‌وجود می‌آورد، گفت وگو کنید.

انجام بده:

کدام‌یک به آب نیاز دارند؟ علامت بزن.

کدام‌یک از ورزش‌های زیر در آب انجام می‌شود؟ علامت بزن.

انجام بده:

- کدام‌یک را قبل از استفاده کردن با آب می‌شوییم؟ رنگ کن.

- آب برای کدام‌یک از شغل‌های زیر بیشتر لازم است؟ علامت بزن.

انجام بده:

در کدام‌یک از تصویرهای زیر برای انجام کارها از آب استفاده می‌کنیم؟ علامت بزن.

انجام بده:

آب در کجای خانه بیشتر مصرف می‌شود؟ رنگ کن.

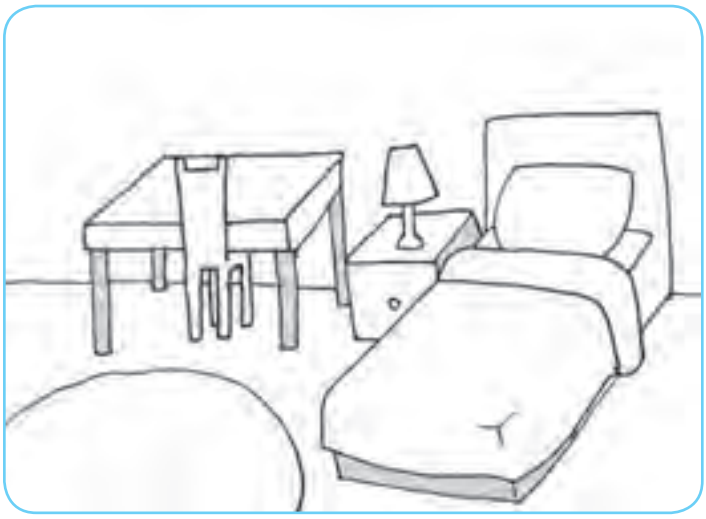

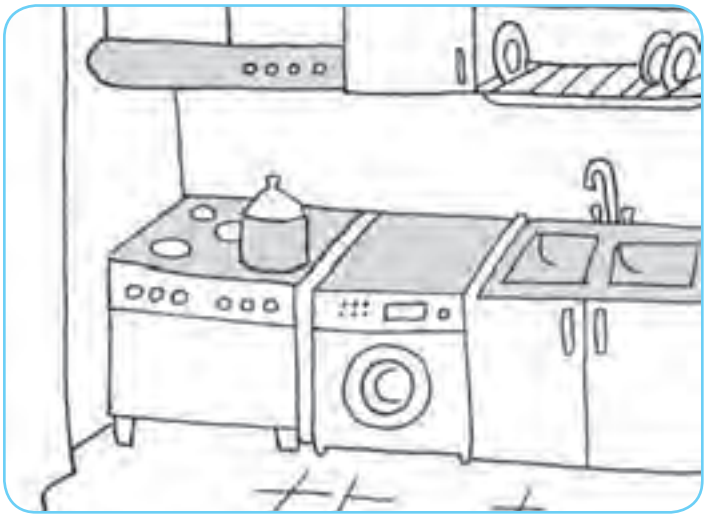

انجام بده:

دور تصویر وسایلی که برای کار کردن به آب نیاز دارند، خط بکش.

انجام بده:

برای انجام کدام کار به آب نیاز داریم؟ علامت بزن.

فکر کن:

در کدام‌یک از مکان‌های زیر آب را می‌بینی؟ علامت بزن.

فکر کن:

در کدام‌یک از مکان‌های زیر آب را می‌بینی؟ علامت بزن.

ضمائم ۱

مربوط به صفحه ۲۶ جلد ۱

ضمائم ۲

مربوط به صفحه ۳۵ جلد ۱

ضمائم ۳

مربوط به صفحه ۴۰ جلد ۱